

ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

**РУСАНОВА Г.М., К.Е.Н., С.Н.С.,
МИХАЙЛОВА О.С., К.Е.Н.,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

У статті «Організація інноваційної діяльності підприємств малого бізнесу» Русанової Г.М., Михайлової О.С. подана сучасна ситуація щодо інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу. Розглянуті проблеми організації впровадження інновацій в дрібних аграрних виробництвах.

The present situation of innovative development of private enterprises was put in the article «Organizing of private enterprises innovative activity» by G. Rysanova and O. Mihajlova. The problems of innovate introduction's organizing in private agricultural producers were considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання переходу України до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку привертає до себе більшу увагу науковців, політиків, підприємців. Криза поставила підприємства в такі умови функціонування, які негативно вплинули на розвиток інвестиційної та інноваційної діяльності, а всі розроблені стратегії виявилися не потрібними та неконкурентоспроможними. Тому створення соціально-економічних стимулів для розвитку інноваційної моделі національної економіки стає одним із пріоритетних завдань економічної політики держави.

Постає завдання розробки нових стратегічних моделей для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах кризи з метою забезпечення їх роботи та підтримки конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі. Особливо гостро ця проблема стала в дрібному бізнесі. Фермерські господарства, майже не використовують інноваційний потенціал, який на сьогоднішній день пропонує ринки техніки і технології. В основі даної проблеми перш за все постають питання обмеженості до фінансових ресурсів та інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням активізації організації інноваційної діяльності присвячено багато наукових праць провідних українських вчених, таких як О.Василенко, В.Гесць, А.Череп, О.Носова, В.Осецький, О.Кришпан, Н.Краснокутська, Л.Федулова, В.Александрова, М.Скрипниченко, П.Лайко, М.Кулаєць, М.Макаров та інших. Більшість праць присвячені розробці державної програми стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності, аналізу інноваційної активності вітчизняних підприємств, розробці методології інноваційно-інвестиційної діяльності. В сучасних умовах актуальності набувають питання стратегічної орієнтації інвестиційної і інноваційної діяльності підприємств саме з урахуванням загострення системної економічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Важливим напрямом розвитку інноваційного інвестування в Україні стало створення законодавчої бази, яка забезпечує формування і проведення в державі узгодженої науково-технічної політики, ефективного функціонування і розвиток сфери досліджень і розробок, поглиблення її зв'язків з виробництвом в умовах переходу від директивних методів управління до ринкових відносин.

В Полтавській області частка малих підприємств у загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності за останні роки суттєво не змінюється: у 2006 році – 90,9%, 2007 році – 91,5%, 2008 році – 91,4% (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні показники розвитку малих підприємств
Полтавської області**

Показники	Роки		
	2006	2007	2008
1	2	3	4
Кількість малих підприємств			
на 10 тис. наявного населення	57	61	60
відсотків до загальної кількості підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності	90,9	91,5	91,4
Середньорічна кількість зайнятих працівників на малих підприємствах			
осіб	63363	60982	59828
відсотків до попереднього року	x	96,2	98,1
Середньорічна кількість найманих працівників на малих підприємствах			
осіб	61176	59157	58228
відсотків до попереднього року	x	96,7	98,4
у розрахунку на одне підприємство, осіб	7	6	6

ВІДСОТКІВ ДО КІЛЬКОСТІ НАСЕЛЕННЯ у працездатному віці	6,8	6,6	6,5
--	-----	-----	-----

1	2	3	4
Відсотків до кількості найманих працівників на підприємствах-суб'єктах підприємницької діяльності	21,9	21,9	22,2
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) (у фактичних цінах) тис.грн.	9594060	10938861	12566255
Відсотків до загального обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) по економіці в цілому	19,5	16,1	17,3
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (сальдо), тис.грн.	- 53098,3	131552,7	- 589854,6
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування тис. грн.	246308,3	456846,9	507225,0
Відсотків до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування по економіці в цілому	11,7	8,6	9,4
Збиток від звичайної діяльності до оподаткування тис. грн.	299406,6	325294,2	1097079,6
Відсотків до збитку від звичайної діяльності до оподаткування по економіці в цілому	42,7	42,6	26,2
Питома вага підприємств, що одержали збиток, відсотків до загальної кількості	32,9	29,4	32,4

Джерело: [4].

Питома вага малих підприємств Полтавської області в їх загальній кількості по Україні в 2008 році становила 2,8%, що на 0,2 в.п. більше ніж у 2006 та 2007 роках.

Порівняно з 2006 роком кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення зростає на 3 одиниці (або на 5,3%) і становила у 2008 році 60 підприємств (у середньому по Україні – 72 підприємства). У порівнянні з 2007 роком кількість малих підприємств на 10 тис. наявного населення зменшилася на 1 одиницю (або 1,6%). За регіонами області цей показник розподіляється нерівномірно. Так, у м. Полтаві у 2008 році на 10 тис. наявного населення приходилося 124 малих підприємства, м.Кременчуці – 104, тоді як у Котелевському та Семенівському районах – по 14, Миргородському і Козельщинському районах – 15 і 17 підприємств відповідно.

За підсумками 2008 року на малих підприємствах Полтавської області було зайнято 59,8 тис. осіб, у тому числі найманих 58,2 тис., що становить відповідно 22,7% та 22,2% від загальної кількості зайнятих та найманих працівників на підприємствах-суб'єктах підприємницької діяльності. Порівняно з 2007 роком середньорічна кількість зайнятих та найманих працівників малих підприємств зменшилася на 1,9% та 1,6%, а з 2006 роком – на 5,6% та 4,8% відповідно. Як і в цілому по області, подібна ситуація спостерігається у більшості міст та районів.

У середньому на одному малому підприємстві у 2008 році в області працювало 6 осіб (у середньому по Україні – 7 осіб). В розрізі міст та районів значення цього показника у 2008 році коливалося від 4 осіб у Чорнухинському районі до 10 осіб – у м.Комсомольську та Глобинському районі. Найменшою середньорічна кількість найманих працівників на одному малому підприємстві у 2008 році була на підприємствах з фінансової діяльності (3 особи), а найбільшою – з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (12 осіб).

Переважає частина всіх найманих працівників у 2008 році була зайнята у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (23,5%), у сфері здійснення операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям (19,3%), промисловості (19,1%), будівництві (14,3%).

За підсумками 2008 року середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника малих підприємств становила 895,91 грн. (в середньому по Україні – 1047,61 грн.) і збільшилась проти 2007 року на 200,06 грн., або на 28,8%. В той же час середньомісячна заробітна плата одного працюючого в сфері малого бізнесу у 2008 році була на 606,20 грн. меншою, ніж середня по підприємницьких структурах області [4].

По містах та районах області найвищий рівень середньомісячної заробітної плати працівників малих підприємств у 2008 році був у містах Комсомольську (1213,11 грн.), Кременчуці (942,80 грн.), Полтаві (930,37 грн.) та в Полтавському районі (909,21 грн.). В той же час у Чорнухинському, Лубенському районах цей показник становив лише 429,17 та 625,65 грн. відповідно.

Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати у 2008 році спостерігався у працівників малих підприємств з фінансової діяльності (1971,64 грн.), добувної промисловості (1845,82 грн.), будівництва (1032,07 грн.), із здійснення операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям (996,87 грн.). Низький рівень заробітної плати був у працівників закладів охорони здоров'я та з надання соціальної допомоги (607,38 грн.), готелів та ресторанів (691,95 грн.), транспорту та зв'язку (733,58 грн.).

У 2008 році малими підприємствами Полтавської області було реалізовано продукції (робіт, послуг) на 12566,3 млн.грн., або 17,3% від загальнообласного обсягу реалізації продукції (робіт, послуг) підприємствами-суб'єктами підприємницької діяльності та 2,6% – продукції (робіт, послуг) малих підприємств України. У територіальному розрізі частка реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами в загальному обсязі реалізації регіону значно вища, ніж в середньому по області у Гребінківському (55,5%), Кременчуцькому (45,3%), Чорнухінському (34,0%) та Чутівському районах (32,9%) [4].

У 2008 році 66,1% продукції (робіт, послуг) було реалізовано малими підприємствами торгівлі; з ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, 9,2% – будівництва, 9,1% – промисловості, 6,3% – із здійснення операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям.

У загальній структурі витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) у 2008 році матеріальні витрати становили 18,8%, вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки – 66,6%, амортизація – 1,6%, витрати на оплату праці – 4,9%, відрахування на соціальні заходи – 1,6%, інші операційні витрати – 6,5%.

Порівнюючи структуру витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств з структурою витрат, що склалася в середньому на всіх підприємствах-суб'єктах підприємницької діяльності Полтавської області, слід зазначити, що малі підприємства є менш матеріаломісткими (питома вага матеріальних витрат на них у 2008 році на 29,4 в.п. нижче, ніж на всіх підприємствах).

У 2008 році малими підприємствами на одну гривню реалізованої продукції (робіт, послуг) витрачалось 99,5 коп., (в цілому по Україні – 99,6 коп.), що на 1,4 коп. більше, ніж у 2007 році та на 5,6 коп. більше, ніж в середньому всіма підприємствами-суб'єктами підприємницької діяльності Полтавської області.

Розширення, реконструкція, технічне переобладнання, підтримка діючих потужностей потребують значних капіталовкладень. Так, у 2008 році малими підприємствами були освоєні валові капітальні інвестиції в сумі 1002,7 млн.грн., з яких 99,6% спрямовано на поновлення матеріальних активів, 0,4% – в нематеріальні активи. Із загальної суми валових інвестицій в матеріальні активи 44,2% направлено в капітальне будівництво, 14,0% – на придбання раніше існуючих основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, 41,8% – на придбання нових основних засобів та інших необоротних матеріальних активів [4].

На виконання Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області з обласного бюджету на 2008 рік виділено кошти в розмірі 250 тис. грн.; установами банків у 2008 році надано кредитів на загальну суму 1094,3 млн. грн., що на 59,2 млн.грн. менше, ніж у 2007 році (за матеріалами Управління з питань розвитку споживчого ринку, сфери побутових послуг та підприємництва Полтавської облдержадміністрації) [4].

Отже, вкладаючи кошти в інновації, суспільство закладає основи довгострокової стратегії формування внутрішнього ринку товарів споживчого та виробничого призначення.

Не можна також не відмітити широко обговорювання фахівцями проблеми наростання техногенних загроз через вичерпання резервів роботи обладнання та будівель, а також усвідомлення того, що навіть збереження існуючого положення на світових ринках для України вже є проблематичним. Сировинна модель розвитку та включення у СОТ практично позбавлена майбутнього. А вже в умовах «нової економіки» кардинальним чином змінюється саме поняття категорії «сировина». Відповідно змінюється й роль країн, економіка яких має переважно сировинну спрямованість. Конкуренція між країнами – «сировинними придатками» провідних економік зростатиме.

В нашому суспільстві вже утвердилося розуміння необхідності переходу на інноваційну модель економічного розвитку. Проти цього немає жодних заперечень, адже будь-який прогрес у суспільстві пов'язаний з інноваціями. Суспільство, яке має можливість впровадити базову інновацію та відкрити «інноваційну нішу», виходить у лідери світового економічного змагання та забезпечує конкурентоспроможність національної економіки. Тільки тоді можливий притік інвестицій, що спричиняють «інноваційну хвилю», дія якої приведе до якісних перетворень технологічного укладу [3].

Висновки. Невід'ємною частиною державної інноваційної політики є створення умов для розширення сфери та масштабів попиту, пропозицій і розповсюдження науково-технічних знань в регіонах, трансферу інноваційних розробок у виробництво, перспективним напрямком організації залучення інновацій в малий сектор економіки який формує стабільність розвитку регіонів.

Література.

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266
2. Геєць В.М., Александрова В.П., Скрипниченко М.І., Федулова Л.І. Прогноз можливих варіантів соціально-економічного розвитку України на найближчі роки та впливу на нього інноваційних факторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www foresight.nas.gov.ua>
3. Гнатцов О.Г. Інноваційна стратегія та інформаційне виробництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>
4. Діяльність малих підприємств Полтавської області у 2008 році: Статистичний збірник. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області, 2008. – 198 с.